

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Декан факультету суспільних наук
Остапець Ю.О./
2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	23 Соціальна робота
Спеціальність	231 Соціальна робота
Освітня програма	Соціальна робота
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Етика соціальної роботи» для здобувачів вищої освіти галузі знань **23 «Соціальна робота»** спеціальності **231 Соціальна робота** освітньої програми «Соціальна робота».

Розробники: Рюль В.О. доц., канд. соціологічних наук, доц. кафедри соціології та соціальної роботи

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи, протокол № 12 від « 01 » липня 2021 р.

Завідувач кафедри проф. Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

Протокол № 8 від 01.07.2021р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		
Кількість модулів – 2	4	5
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 46	Семестр:	
	8	10
	Лекції:	
Вид підсумкового контролю: залік	Практичні (семінарські):	
	20	4
Форма підсумкового контролю: усна	Лабораторні:	
	Самостійна робота:	
	46	78

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Етика соціальної роботи» полягає у опануванні студентами теоретичних і практичних основ етики соціальної роботи для забезпечення та підтримки соціально схвалених суспільством змісту і сутності професійної діяльності соціальних працівників.

Головними завданнями дисципліни є: систематизація накопиченого у процесі історичної практики досвіду, характерного для даного виду діяльності; узагальнення і вдосконалення накопиченого досвіду відповідно до вдосконалення даного виду діяльності; вплив на свідомість спеціаліста з метою вдосконалення його як особистості і професіонала сфери соціальної роботи; сприяння більш повному та ефективному вирішенню професійних задач у сфері соціальної роботи.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів (ЗК-1);

здатність вчитися і бути сучасно навченим, до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації (ЗК-4);

здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК-9);

уміння застосувати на практиці базові та інструментальні цінності соціальної роботи, розуміння соціальних і психологічних наслідків своєї професійної діяльності (ФК-1);

бути готовим до участі у здійсненні управлінських заходів для вирішення ситуацій, які утруднюють соціальне функціонування окремих індивідів, сімей, груп, громад (ФК-2);

бути здатним до координації зусиль різних організацій соціальної сфери щодо вирішення соціальних проблем і завдань в інтересах соціального захисту груп ризику (ФК-3);

володіння навичками аналізу соціального та фізичного середовища, інфраструктури забезпечення благополуччя різних груп населення (ФК-4);

готовність до пошуку інноваційних шляхів підвищення ефективності соціальної роботи в цілому та соціального захисту населення зокрема (ФК-9);

здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі соціології, психології, медицини, педагогіки, права, менеджменту та ін. наук для діагностики, прогнозування проектування і моделювання соціальних процесів і явищ у контексті соціального захисту населення, з метою максимізації соціальних ресурсів у відповідності до потреб та інтересів користувачів послуг (ФК-14).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми:

ОК1.1.1 Історія та культура України

ОК1.1.3 Філософія

ОК1.1.5 Основи педагогіки та психології в соціальній роботі

ОК1.2.19 Вступ до спеціальності

ОК1.2.21 Спілкування в соціальній роботі

ОК1.2.23 Ознайомча практика

ОК1.2.24 Психолого-педагогічна практика

ОК1.2.25 Практика зі спеціальності

4. ОЧІКУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціальна робота», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.	ПРН5
Застосовувати методи соціальної роботи в конкретних умовах взаємодії з клієнтом; використовувати вітчизняний і зарубіжний досвід	ПРН14
Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів	ПРН17
Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень	ПРН22

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Бути готовим теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, вміти обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки. Підвищувати якість теоретичних і практичних знань; адаптувати систему етичних принципів соціальної роботи до різних культурних і соціальних умов та втілювати на практиці моральну систему поглядів і уявлень, норм і оцінок професії.	ПРН5
Вміти застосовувати методи соціальної роботи в конкретних умовах взаємодії з клієнтом; використовувати вітчизняний і зарубіжний досвід Опанувати особливості, функції, види та структуру професійного спілкування з клієнтами; знати закономірності виникнення, розвитку й функціонування моралі, її специфіку та роль у суспільстві; систему моральних цінностей і традицій; моральні цінності вчинків та поведінки соціального працівника у галузі професійної діяльності.	ПРН14
Володіти знаннями з основних положень кодексу професійної етики. Знати зміст і суть моральних принципів і норм етики соціальної роботи, її суспільні цілі і завдання; застосовувати етичні принципи і стандарти соціальної роботи, а також етичні вимоги стосовно ставлення фахівця соціальної роботи до клієнтів, колег, професії і суспільства;	ПРН17
Реалізовувати моральні норми і принципи у своїй професійній діяльності; використовувати різні стратегії взаємодії у професійній практиці; будувати міжособистісні стосунки з клієнтом на гуманістичних засадах. Орієнтуватися у складній системі взаємовідносин сфери соціальної роботи та етичних дилем; грамотно застосовувати теоретичні знання при здійсненні професійної діяльності і правильно використовувати правила, норми і принципи етики соціальної роботи при виконанні професійних завдань.	ПРН22

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання результатів навчання та методами демонстрування з навчальної дисципліни є:

- поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;

- проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;

- підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: самостійна робота, стандартизовані тести, реферат, доповідь з презентацією.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота та тестові завдання. Разом за контрольну – 50 балів. Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Форма підсумкового семестрового контролю: залік в усній формі.

Результат залікового контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає залік з максимальною оцінкою 100 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	50	100
7	7	7	8	7	7	7		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	50	100
7	8	7	7	7	7	7		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Доповідь з презентацією	5	10	5	10
Комп'ютерне тестування	2	10	2	10
Презентація	2	20	2	20
Реферат	2	10	2	10
Модульна контрольна робота		50		50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Критерії оцінювання теоретичних завдань на модульній контрольній роботі (1 теоретичне завдання, максимальна кількість балів за 1 завдання – 10 балів): 0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити; 1 – 3 балів – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань; 4 – 6 балів – студент відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, але не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою; 7 – 9 балів – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією, але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації; 10 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

Критерії оцінювання практичних завдань на модульній контрольній роботі (10 тестових завдань, максимальна кількість за 1 тестове завдання – 4 бали): 0 балів – студент надав неправильну відповідь на тестове завдання; 4 бали – студент надав правильну відповідь на тестове завдання.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

40-50 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

30-39 балів – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації.

20-29 балів – студент відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою.

10-19 балів – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань.

1-9 бали – не в змозі викласти зміст питань, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, вирішує завдання, які потребують однослівної відповіді.

0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється в усній формі. Семестровий залік проводиться за навчальним матеріалом, визначеним робочою навчальною програмою. Підсумкова кількість балів виставляється за 100-бальною шкалою та за національною шкалою. Студент отримує три питання з різних тем, визначених робочою навчальною програмою дисципліни. Кожне питання оцінюється окремо: 1-ше – 20 балів, 2-ге – 20 балів, 3-тє – 60 балів. Загальна оцінка виводиться як арифметична сума отриманих балів. Критерієм оцінки відповідей служить рівень володіння студентом навчальним матеріалом. Залік вважається складеним за умови отримання не менше 60 балів.

Підсумкова оцінка з дисципліни здійснюється згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА І ЕТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ПРИКЛАДНА НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

ТЕМА 1. ЕТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-СОЦІОЛОГІЧНЕ ВЧЕННЯ.

Етика як філософська наука про мораль. Принцип побудови та зміст курсу «Етика соціальної роботи». Актуальність і перспективність етики соціальної роботи. Предмет, мета і основні завдання курсу. Роль його у системі підготовки спеціалістів з соціальної роботи. Призначення етики соціальної роботи. Професійна діяльність і професійна мораль. Тенденції в сучасному суспільстві. Система моральних стосунків у суспільстві. Гармонізація і розвиток соціальних відносин в суспільстві. Проблема гуманізації соціальних відносин. Місце етики соціальної роботи в системі загальної етики. Сутність і специфіка етики соціальної роботи. Його функції в засвоєнні моральних основ соціальної роботи. Особливості її вивчення. Проблеми і труднощі морального плану різних сфер діяльності соціальних працівників.

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ВІХИ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ЕТИЧНОЇ ДУМКИ. ПОХОДЖЕННЯ І ІСТОРИЧНІ ТИПИ МОРАЛІ.

Головні етапи історичного розвитку етики – науки про мораль. Східні і західні культури та їх мораль. Релігійні, етнічні і економічні особливості моральної культури спільнот. Загальні тенденції еволюції людства. Мораль та інституційна регуляція. Мораль і право. Мораль і традиції, звичаї. Передумови виникнення моралі. Моральні системи історичних періодів. Позитивні і негативні цінності різних історичних епох. Схожі риси і відмінності. Основні тенденції розвитку моралі у сучасній цивілізації. Історія розвитку і становлення

етичної думки в Україні. Історичний огляд праць з етики соціальної роботи. Історія етичного кодексу соціального працівника.

ТЕМА 3. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА. ІСТОРІЯ ЕТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Професійна етика. особливості медичної, педагогічної, юридичної, дипломатичної, військової етики та ін. Система взаємостосунків, суперечностей і конфліктів в професійній діяльності. Конкретні і абстрактні професійні норми. Вихідні основи і принципи професійної етики. Моральні кодекси, статuti, заповіді. Професійні суперечності, жорстка конкуренція і індивідуалізм. Вузко-корпоративна мораль. Об'єкт і предмет вивчення професійної моралі. Теоретичні, нормативні та прикладні складники професійної етики. Призначення професійної етики. Форми моралі. Суцце і належне. Мораль як система вимог, норм і правил поведінки людини. Історія становлення етики соціальної роботи в європейських країнах (Великобританія, Німеччина, Італія, Швеція, Бельгія) та в США. Їх вплив на становлення етики соціальної роботи в Україні.

ТЕМА 4. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І КАТЕГОРІЇ ЕТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Об'єкт, предмет, мета та завдання етики соціальної роботи як науки і навчальної дисципліни. Основні категорії етики соціальної роботи. Професійні етичні відносини, етична свідомість та етичні дії, цілі, мотивації та кінцевий результат у сфері соціальної роботи. Правове обґрунтування діяльності фахівця з соціальної роботи. Етичні орієнтири і правила для повсякденної діяльності. Багаторівнева система оцінки етичних відносин, взаємодії, поведінки і дій соціальних працівників. Об'єктивно-суб'єктивний характер етичної оцінки. Основні функції етики соціальної роботи та їх характеристика. Інтереси у сфері соціальної роботи Типові інтереси та їх зіткнення. Особистісні інтереси соціального працівника, інтереси клієнта та його оточення, інтереси професійної групи та інтереси суспільства. Об'єктивно і суб'єктивно обумовлені інтереси. Суперечності в сфері соціальної роботи. Механізм і причини виникнення суперечностей. Шляхи активізації особового потенціалу.

ТЕМА 5. ФАХОВІ ТА ОСОБИСТІСНІ ВИМОГИ ДО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.

Соціальна робота як простір для самореалізації. Якості і здібності соціальних працівників та шляхи їх формування. Фактори, що впливають на ефективність роботи соціального працівника. Базові вимоги до соціальних працівників. Ідеальний образ соціального працівника. Формування ідеального образу соціального працівника. Стадії становлення професіонала. Основи ефективного професійного виховання. Складові образу соціального працівника: кваліфікаційні вимоги, психологічна готовність до оволодіння професією, особистісні якості. Фахові вимоги до соціального працівника. Критерії компетентності. Об'єктивні і суб'єктивні показники професіоналізму. Процесуальні та нормативно-етичні критерії. Особистісні вимоги до соціального працівника. Основні групи особистісних якостей. Психофізіологічні характеристики, психологічні якості, психолого-педагогічні

якості. Природні дані і набуті якості. Система цінностей, ціннісна орієнтація і переконання соціальних працівників.

ТЕМА 6. КРИТЕРІЇ МОРАЛЬНОСТІ. МОРАЛЬНІ ПРИНЦИПИ І НОРМИ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.

Етика і мораль. Мораль і моральність. Об'єктивне і суб'єктивне, абсолютне і ситуативне в сфері соціальної роботи. Етична оцінка діяльності соціального працівника. Вимоги щодо ефективності і якості соціальної роботи. Соціальна відповідальність соціального працівника. Етичні принципи в соціальній роботі. Значущість проблем. Об'єктивно-суб'єктивний характер значущості проблем. Рівні взаємовідносин соціального працівника і клієнта. Аналіз випадків: соціальний працівник “над клієнтом”; клієнт “вище” за соціального працівника; партнерські відносини. Моделі прийняття рішень. Характеристика патерналістичної, інструментальної, контрактної та персоналістичної моделі. Професійні межі і межі компетентності.

ТЕМА 7. МОРАЛЬНА СВІДОМІСТЬ. ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА І ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ.

Світоглядні основи етики як науки. Моральна свідомість, моральна практика і моральні відносини. Покликання – основа для вибору професії соціального працівника. Моральність. Рівень моральності фахівців. Формування та розвиток моральності. Емпатія соціальних працівників, відсутність осуду і відвертість в стосунках з клієнтами. Зміст і структура моральної свідомості: моральні норми, принципи, ідеали і ціннісна орієнтація. Форми моральної свідомості. Емоційно-почуттєвий, раціонально-теоретичний рівень моральної свідомості. Подвійна мораль. Характеристика основних категорії моральної свідомості. Добро і злою Сенс життя і щастя. Обов'язок, моральний вибір і відповідальність.

МОДУЛЬ 2. ЕТИКА ВЗАЄМОВІДНОСИН СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У РІЗНИХ СФЕРАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 8. ДЕОНТОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ. ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В ОКРЕМИХ СФЕРАХ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Професійна деонтологія. Основні поняття, сутність і зміст деонтології. Зміст і сутність професійного обов'язку і боргу соціального працівника. Деонтологія як комплекс професійних, правових, морально-етичних правил. Професійний обов'язок. Внутрішні переконання та потреби. Професійний і моральний борг. Специфічний зміст боргу. Моральна відповідальність. Об'єктивні і суб'єктивні чинники поведінки фахівця. Принципи деонтології. Компетентність. Зміст, сутність і рівні компетентності. Джерела компетентності: життєвий досвід, загальна ерудиція, мистецтво, спеціальні методи навчання. Моральні відносини в деонтології. Відповідальність і борг соціального працівника перед суспільством професією, колективом, клієнтом і його оточенням. Шляхи формування сприятливих умов для функціонування і самореалізації клієнтів. Відповідальність і борг соціального працівника перед собою. Честь, гідність і авторитет соціального працівника.

ТЕМА 9. ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИЙ КОДЕКС СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА УКРАЇНИ

Історія процесу становлення системи основних принципів та етичних стандартів соціальної роботи. Джерела етичних нормативів соціальної роботи. Структура і зміст етичного кодексу соціального працівника України. Основні положення та пункти етичного кодексу соціального працівника України. Головна мета, завдання етичного кодексу. Визначення принципів роботи соціальних працівників. Ідеали гуманізму, моральної та соціальної справедливості у професійній діяльності. Функції професійно-етичного кодексу соціальних працівників. Структура і зміст документу “Етика соціальної роботи: принципи і стандарти”. Етичні принципи соціальної роботи. Цілі міжнародної декларації етичних принципів. Етичні стандарти соціальних працівників. Діяльність Міжнародної федерації соціальних працівників.

ТЕМА 10. МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ І ЕТИКЕТ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.

Спілкування як соціально-психологічний процес. Теоретичні засади спілкування. Професійне спілкування у соціальній роботі. Призначення і функції спілкування. Роль спілкування у процесі становлення і розвитку особистості. Моральні аспекти спілкування. Норми і правила спілкування.

Зміст, мета, засоби спілкування. Основні його. Види, форми, етапи спілкування. Фактори, що впливають на спілкування. Стили спілкування. Моральне і аморальне спілкування. Протиріччя конструктивного і деструктивного характеру. Моральні принципи спілкування. Механізми міжособистісного спілкування. Вміння слухати, вміння говорити. Моральна культура: культура моральної свідомості, культура моральних почуттів, культура моральної поведінки. Спілкування як мірило моральної культури. Практика спілкування. Якість спілкування. Комунікативні якості і здібності, комунікативна компетентність. Комунікативна, перцептивна і інтерактивна сторона спілкування. Механізми соціальної перцепції: атракція, каузальна атрибуція, ідентифікація. Типові викривлення і помилки у процесі сприйняття людини і шляхи їх запобігання. Стереотипізація у сприйнятті і її наслідки. Моделі комунікації. Відкритість і замкненість, монологічність і діалогічність людської особистості. Етикет як система норм. Етикет, культура і такт. Поведінка різних верств, коротка історія. Етикет службових взаємовідносин. Етикет соціального працівника. Правила і принципи етикету. Манери і манірність. Ієрархія, ритуали, символи і атрибути.

ТЕМА 11. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ.

Моделі, парадигми в сфері соціальної роботи. Норми-заборони, норми-рамки і норми-зразки. Взаємозв'язок етики соціальних служб і норм суспільства. Статус, престиж соціальних служб. Фінансування соціальних служб. Нововведення в роботу соціальних служб. Платні послуги. Інновації в оцінці діяльності фахівців соціальної роботи. Етичні аспекти досліджень. Мета і завдання досліджень в сфері соціальної роботи. Етичні принципи досліджень. Чесність і відвертість соціальних працівників. Добровільність участі. Конфіденційність. Етичні аспекти участі соціальних працівників у політичній діяльності. Лояльність соціального працівника по відношенню до держави, її політики. Недосконалість системи соціального захисту. Проблеми в реалізації

прав клієнтів. Обов'язки соціальних працівників. Участь соціального працівника у розробці соціальної політики держави.

ТЕМА 12. ЕТИКА ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ.

Принципи міжособистісних стосунків між соціальним працівником і клієнтом. Довіра. Патерналізм. Справжній, солітарний і несолітарний патерналізм. Різні підходи соціальних працівників до клієнтів. Підтримка, розуміння, повага і співчуття. Конструктивна і деструктивна взаємодія. Типові категорії клієнтів. Характеристика категорій клієнтів, які хочуть співпрацювати; які створюють хибне враження співпраці, і які не здатні до співпраці. Компетенція соціальних працівників. Компетентність у спілкуванні. Стандартні і нестандартні ситуації в соціальній роботі. Творчість соціального працівника. Моделі поведінки, формалізовані контакти соціальних працівників з клієнтом. Вікові особливості клієнтів соціальної роботи. Емоційний аспект взаємовідносин соціального працівника і клієнта. Пізнавальний аспект взаємовідносин. Закономірності сприйняття себе та інших. Типові помилки сприйняття інших.

ТЕМА 13. СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ І МОРАЛЬНИЙ ВИБІР СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.

Моральна орієнтація і ціннісний сенс поведінки людини. Соціальний сенс цінностей. Морально-ціннісна орієнтація. Категорія “ідеальних цінностей”. Справжні і хибні цінності. Гуманні цінності та ідеали. Залежність цінностей від характеру суспільних відносин. Людина як найвища цінність. Потреби, інтереси, здібності та цінності – взаємопов'язані елементи моральної свідомості і поведінки особистості. Потреба. Зв'язок потреб і інтересів. Ціннісні стимули. Потреби, інтереси і моральний світ людини. Усвідомлена ціннісна орієнтація. Варіативність поведінки соціальних працівників. Самовизначення і самовираження. Об'єктивна можливість і суб'єктивна здатність до духовно-морального самовизначення і самовираження. Свобода морального вибору дій і вчинків. Індивідуальні життєві орієнтації. Суб'єкти і об'єкти морального вибору. Система об'єктивних і суб'єктивних складових свободи. Ідея абсолютної детермінованості вчинків і діянь людини. Автономність і суверенність особистості. Свобода індивідуального буття. Самореалізація. Сильні і слабкі сторони системи підготовки фахівців соціальної роботи.

ТЕМА 14. МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ.

Етика соціальної роботи з різними соціальними групами. Співвідношення загальнолюдського, національного, регіонального в етиці соціальної роботи. Національні, соціокультурні, конфесійні особливості соціальної роботи. Принципи формування регіональних, місцевих моделей етики соціальної роботи в сучасних умовах. Соціально-психологічний захист неповнолітніх дітей. Роль сім'ї, школи і однолітків у процесі розвитку особистості дітей і підлітків. Моральні аспекти роботи з дітьми і підлітками. Моральні основи сім'ї і шлюбу. Сімейно-шлюбні відносини як предмет етики соціальної роботи.

Морально-етичні відносини в общині. Етика соціальної роботи з різними спільнотами: територіальними, соціальними, релігійними, етнонаціональними. Етичні питання управління груповими процесами в місті і селі. Етико-моральні основи соціального захисту людей похилого віку. Естетичні і моральні норми при наданні соціальної допомоги людям похилого і старечого віку у стаціонарі і вдома. Особистість соціального працівника, його естетична культура, індивідуальний підхід і прояви гуманного ставлення до старих людей.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Тема 1. Етика соціальної роботи як філософсько-соціологічне вчення.	8	2	1			5	8	1	0			7
Тема 2. Основні віхи розвитку та становлення етичної думки. Походження і історичні типи моралі.	6	1	1			4	6	0	0			6
Тема 3. Професійна етика. Історія етики соціальної роботи.	6	2	1			3	6	1	0			5
Тема 4. Основні поняття і категорії етики соціальної роботи.	6	2	1			3	6	1	0			5
Тема 5. Фахові та особистісні вимоги до соціального працівника.	6	1	2			3	6	0	1			5
Тема 6. Критерії моральності.	6	1	2			3	6	1	1			4

Моральні принципи і норми у соціальній роботі.												
Тема 7. Моральна свідомість. Поняття, структура і основні категорії моральної свідомості.	6	1	2			3	6	0	0			6
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом за модуль 1	46	12	10									

Модуль 2.

Тема 8. Деонтологія соціальної роботи, особливості її застосування в окремих видах соціальної роботи	6	1	1			4	6	0	0			6
Тема 9. Професійно-етичний кодекс соціального працівника України	6	2	1			3	6	1	1			4
Тема 10. Моральна культура спілкування і етикет соціального працівника.	6	1	2			3	6	1	0			5
Тема 11. Етичні аспекти роботи соціальних	6	2	2			2	6	1	0			5

служб.												
Тема 12. Етика партнерських взаємовідносин соціальних працівників у сфері обслуговування населення.	6	1	1			4	6	0	0			6
Тема 13. Система цінностей і моральний вибір соціальних працівників.	6	1	2			3	6	0	0			6
Тема 14. Моральні аспекти соціальної роботи з різними соціальними групами.	6	2	1			3	6	1	1			4
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом за модуль 2	44	12	10			22	44					
Усього годин	90	24	20			46	90	8	4			78

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Етика соціальної роботи як філософсько-соціологічне вчення.	1	0
2	Тема 2. Основні віхи розвитку та становлення етичної думки. Походження і історичні типи моралі.	1	0
3	Тема 3. Професійна етика. Історія етики соціальної роботи.	1	0
4	Тема 4. Основні поняття і категорії етики соціальної роботи.	1	0
5	Тема 5. Фахові та особистісні вимоги до соціального працівника.	2	1
6	Тема 6. Критерії моральності. Моральні принципи і норми у соціальній роботі.	2	1

7	Тема 7. Моральна свідомість. Поняття, структура і основні категорії моральної свідомості.	2	0
8	Тема 8. Деонтологія соціальної роботи, особливості її застосування в окремих видах соціальної роботи	1	0
9	Тема 9. Професійно-етичний кодекс соціального працівника України	1	1
10	Тема 10. Моральна культура спілкування і етикет соціального працівника.	2	0
11	Тема 11. Етичні аспекти роботи соціальних служб.	2	0
12	Тема 12. Етика партнерських взаємовідносин соціальних працівників у сфері обслуговування населення.	1	0
13	Тема 13. Система цінностей і моральний вибір соціальних працівників.	2	0
14	Тема 14. Моральні аспекти соціальної роботи з різними соціальними групами.	1	1
	Усього годин	20	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Етика соціальної роботи як філософсько-соціологічне вчення.	5	7
2	Тема 2. Основні віхи розвитку та становлення етичної думки. Походження і історичні типи моралі.	4	6
3	Тема 3. Професійна етика. Історія етики соціальної роботи.	3	5
4	Тема 4. Основні поняття і категорії етики соціальної роботи.	3	5
5	Тема 5. Фахові та особистісні вимоги до соціального працівника.	3	5
6	Тема 6. Критерії моральності. Моральні принципи і норми у соціальній роботі.	3	4
7	Тема 7. Моральна свідомість. Поняття, структура і основні категорії моральної свідомості.	3	6
8	Тема 8. Деонтологія соціальної роботи, особливості її застосування в окремих видах соціальної роботи	4	6
9	Тема 9. Професійно-етичний кодекс соціального працівника України	3	4
10	Тема 10. Моральна культура спілкування і етикет соціального працівника.	3	5
11	Тема 11. Етичні аспекти роботи соціальних служб.	2	5
12	Тема 12. Етика партнерських взаємовідносин соціальних працівників у сфері обслуговування населення.	4	6

13	Тема 13. Система цінностей і моральний вибір соціальних працівників.	3	6
14	Тема 14. Моральні аспекти соціальної роботи з різними соціальними групами.	3	4
	Модульна контрольна робота	0	4
	Усього годин	46	78

6.5.Індивідуальні завдання

складання ситуативних задач :

1. Етичні дилеми у практиці соціальної роботи з різними категоріями клієнтів.

2. Практичні приклади моделей прийняття рішень

3. Практичні приклади оцінки етичних проблем

4. Конфлікт. Практичні приклади вирішення конфлікту.

організація дискусії на теми:

1. Приватна сфера і конфіденційність

2. Насильство і конфіденційність

3. Права клієнтів соціальної роботи

4. Нейтральність соціального працівника

підготовка рольово-сюжетних ігор на теми

1.Захист інтересів, прав і свобод клієнтів

2.Межі професійних стосунків

анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис

1. Цінності, традиції, звичаї моральної культури українського народу та інших народів світу на базі міфів, легенд та казкових мотивів.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – комп'ютер, мультимедійний проектор.

Програмне забезпечення – офісні додатки

8.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Про затвердження Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України: Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 9.9.2005 р. № 1965. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05>
2. Global Social Work Statement of Ethical Principles /IASSW, 2018. URL: <https://www.iassw-aiets.org/2018/04/18/global-social-work-statement-of-ethicalprinciples-iassw>
3. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С.70-85.
4. Ярошенко В.М., Єльчєва О.Р. Деонтологія соціальної роботи: Навчальний посібник. Миколаїв, 2020. 195с.
5. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

6. Зозуляк-Случик Р.В. Етика соціальної роботи: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 204 с.
7. Етика соціальної роботи: навч. посібник / МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; уклад. С. О. Роєнко. 2-е вид., переробл. та доповн. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 202 с.
8. Ішук С.В. Етика соціальної роботи: опорні конспекти. Тернопіль: ТДПУ, 2013. 108 с.

Допоміжна література

1. Блощинська В. Практикум з етики. Івано-Франківськ : Плай, 2015. 256 с.
2. Бралатан В.П. Професійна етика: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Зозуляк-Случик Р. В. Формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 460 с.
4. Собочан А., Бертотті Т., Стром-Готфрід К. Етичні міркування у дослідженнях із соціальної роботи. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С. 86-101.
5. Зверева І.Д. “Етичний кодекс соціального працівника України” від ідеї до впровадження. Практична психологія та соціальна робота. 2002. № 9–10. С.84–87.
6. Олійник К.С. Професійна етика та спілкування в соціальній роботі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. Вип. 33. С. 126–128.
7. Слободянюк, О. М. Професійно-етична компетентність менеджера: значення у професійній діяльності та умови формування у ВНЗ. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. Вип.33. С.179–182.
8. Хамитов Н. Добро и зло. Этика. Путь к красоте отношений: [курс лекций]. К., 2007. С. 84–112.
9. Четверікова Л. Соціальна етика як елемент структури соціальної держави. Науковий вісник УжНУ. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. 2005. Випуск 2. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/17762>
10. Тофтул М.Г. Етика. Навчальний посібник. К.: Видавничий центр “Академія”, 2005. 414 с.
11. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування. навч. посіб. 5-те вид., К.: Вікар, 2006. 223 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://www.info-library.com.ua/books-book-116.html>